

KRYSTYNA STEFANICKA

DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI OSSOLINEUM W LATACH 1970—1974

Minione 5 lat działalności Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN we Wrocławiu cechuje ciągły i dynamiczny rozwój. Systematyczny wzrost zbiorów, stale powiększająca się liczba odwiedzin czytelników i udostępnionych jednostek świadczą dobitnie o funkcji pełnionej przez bibliotekę w środowisku. Sprawdzona zaś struktura organizacyjna zapewnia jej właściwy rozwój i prawidłowe funkcjonowanie.

Zbiory biblioteki wzrosły o 172 601 jednostek i stan zbiorów na 1 I 1975 r. wynosi 937 486, w tym druki zwarte XIX i XX w. 449 802, czasopisma XIX i XX w. — 79 226, stare druki — 75 937, rękopisy 15 059.

Zasoby biblioteczne wzrastają drogą zakupów, darów i wymiany. Najwięcej wpływa do biblioteki pozycji kupowanych zgodnie z humanistycznym profilem biblioteki, nastawionej na gromadzenie poloników i sławików z dziedziny historii, literatury filologii i językoznawstwa, prawa, filozofii, historii filozofii, oświaty i wychowania oraz sztuk plastycznych i muzyki.

Wśród nabytków bieżących na szczególną uwagę zasługują oprócz krajowej humanistycznej produkcji książkowej polonika zagraniczne bieżące i z pierwszych lat powojennych, dokumenty polonijnego życia społecznego, reprinty wydawnictw źródłowych służące uzupełnianiu księgozbiorów podręcznych. Do zbiorów włączono m. in. ponad 100 pozycji dotyczących historii szkolnictwa, głównie galicyjskiego, cenny zbiór druków harcerskich, 910 jednostek liczących zbiór dawnych katalogów księgarskich, ok. 1000 prospektów wydawniczych, pism ulotnych itp., nie zaniedbując oczywiście systematycznego uzupełniania braków w księgozbiorze XIX i XX w.

Nie sposób pominąć poważnej ilości zbiorów trafiających do biblioteki w postaci darów. Znaczną pozycję wśród nich stanowi bieżąca produkcja Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wroc-

ławiu i Wydawnictwa Literackiego w Krakowie. Wśród indywidualnych darów odnotować należy ponad 500 odbitek i nadbitek prac wrocławskiego środowiska naukowego, cenny zbiór dra K. Gadacza, dotyczący obchodów millenium w Polsce i za granicą, a zawierający oprócz druków zwartych druki ulotne, czasopisma itp. Do księgozbioru włączono bibliotekę prof. prof. Ewy i Karola Maleczyńskich podarowaną przez córkę doc. K. Maleczyńską. Księgozbiór ten liczył ponad 800 wol., głównie dzieł kompendialnych i źródłowych bardzo dużej wartości. Od prof. A. Knota uzyskano w darze kilkaset druków dotyczących spraw galicyjskich oraz dziejów szkolnictwa i wychowania. Centralne Archiwum KC PZPR w Warszawie przekazało ponad 100 rzadkich druków z zakresu historii polskiego ruchu robotniczego.

Do zbioru czasopism włączano oprócz podstawowych tytułów współczesnej prasy codziennej czasopisma społeczno-kulturalne oraz periodyki naukowe z zakresu specjalizacji, kontynuowano uzupełnianie brakujących roczników polskich czasopism retrospektywnych drogą zakupu oryginałów oraz mikro- i kserokopii. Zespół starych druków wzbogacił się o kilkanaście inkunabułów, polonika XVII i XVIII-wieczne, reprezentujące twórczość polskich oficyn drukarskich, o szereg bardzo cennych czasopism (m. in. „Bresslauerischer Mercurius aus dem Königreich Pohlen” z lat 1697—1699) i kalendarzy. Oprócz tego systematycznie kontynuowano uzupełnianie zbiorów starych druków drogą reprograficznych odbitek (foto-, mikro- i kserokopii).

Do zbioru rękopisów systematycznie przybywają materiały historyczno-literackie, polityczne i gospodarcze od XVII w. po współczesne pamiętniki, autografy i korespondencje uczonych, pisarzy, artystów i polityków. Są wśród nich akta rodzinne, korespondencje i utwory osób już rejestrowanych w zbiorach Ossolineum i postaci zupełnie nowych. Niektóre spuścizny uzupełniane rok po roku stają się coraz pełniejsze, a tym samym coraz wartościowsze. Kompletowanie materiałów stale podnosi wartość warsztatu naukowego dla humanistyki polskiej. W ostatnim pięcioleciu wpłynęły m. in. do zbiorów Ossolineum bardzo duże spuścizny M. Morelowskiego i W. Gąsiorowskiego. Szczególnie ostatnia z wymienionych zawiera przebogaty materiał epistolograficzny (ponad 8000 listów) i dokumentacyjny do działalności Polonii zagranicznej i tworzonej na obczyźnie Armii Polskiej w czasie I wojny światowej. Włączone 1556 jednostek rękopiśmiennych dotyczy głównie społecznej, kulturalnej i artystycznej działalności osób zasłużonych dla kultury polskiej.

Kartografia gromadzi oprócz współczesnych wydawnictw kartograficznych mapy i atlasy od XV do XVIII w., oryginalne i reprinty wyławane za granicą.

dawane za granicą. Zbiory grafiki gromadzone zgodnie z dotychczasowym kierunkiem wzbogaciły się o kilkanaście miniatur, o grafiki m. in. Dawskiego, T. Cieśleńskiego (syna), J. Rubczaka, K. Brandla, H. Grunwalda, K. Stobieckiego, Z. Kubackiej i in. Znacznie również powiększył się zbiór ekslibrisów, rysunków i fotografii. Numizmatyka i sfragistyka uzupełniła swoje zbiory monet polskich z mennic śląskich, koronnych od XVII do XVIII w., Księstwa Warszawskiego, Królestwa Polskiego, II Rzeczypospolitej i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Włączono do zbiorów wiele cennych monet obcych, medali, plakiet okolicznościowych, odznak i odznaczeń wraz z dokumentacją.

Napływ dokumentów życia społecznego jest bardzo dynamiczny, a zbierany materiał coraz bardziej doceniany przez współczesnych poszukiwaczy oryginalnego dokumentu z niedalekiej, bo trzydziestoletniej przeszłości. Gromadzone z wielkim nakładem pracy plakaty, afisze, biuletyny, prasa zakładowa, fotogazetki, druki ulotne, fotografie, programy imprez i dokumentacja teatralna (projekty scenografii, kostiumów, recenzje itp.) określają wartość materiałów.

W czytelnich biblioteki, liczących 184 miejsc, odnotowuje się mniej więcej jednakową frekwencję odwiedzających i niemal stale wzrastające ilości udostępnianych jednostek bibliotecznych. W ostatnim sześcioleciu (1969—1974) odwiedziło Ossolineum 415 070 osób, którym udostępniono na miejscu 1 388 862 jednostki biblioteczne, a drogą wypożyczeń 81 738, czyli w sumie 1 470 600 jednostek.

Ważną formą udostępniania i popularyzacji zbiorów są wystawy, np. *Moneta, medal, order, Literatura polska w autografach Biblioteki. ZNiO we Wrocławiu 1918—1970* (kontynuacja pierwszej ossolińskiej wystawy z 1947 r.), *Imago mundi w kartografii polskiej i obcej od XV do XX w.*, wystawa poświęcona *Stanisławowi Ignacemu Witkiewiczowi (1885—1939)*, *Komisja Edukacji Narodowej na tle epoki, Mezzotinta XVII—XIX w.*, *Sztuka wydawnicza w twórczości polskich artystów 1900—1970, XXV lat Dolnego Śląska* i inne.

W 1974 r. zapoczątkowano przy współpracy Dolnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego cykl spotkań nazwanych „Wieczorami pod kopułą”.

Oprócz działalności podstawowej: gromadzenia, opracowania, przechowywania i udostępniania, biblioteka Ossolineum realizuje własny plan naukowo-badawczy, który obejmuje dokumentację zbiorów własnych, historię Zakładu oraz dzieje książki i drukarstwa. Systematycznie ukazują się dwa periodyki, reaktywowany „Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” (t. VI—IX) pod red. E. Adamczaka i J. Albina oraz biuletyn „Ze skarbcza kultury” pod red. E. Kiernickiego (do 1971 r.), a następnie J. Szczepańca (z. 21—25). W zakresie dokumentacji zbiorów

własnych ukazał się t. IV *Inwentarza rękopisów Biblioteki ZNiO* pod red. A. Fastnachta, a t. V złożono do druku. W opracowaniu M. Radojewskiego w 1970 r. wydano t. II Katalogu rysunków zatytułowany *Rysunki i akwarele artystów polskich XVII—XX w.*, a jego *Mezzotinty angielskie XVII—XX w. w zbiorach Biblioteki Ossolineum* znajduje się w druku w z. 23 „Ze skarbcza kultury”. Informację *O monetach cesarskiej mennicy w Aleksandrii w zbiorach Biblioteki Ossolineum* opublikowała w z. 24 „Ze skarbcza kultury” G. Sukiennik. Do dokumentacji zbiorów zaliczyć również można artykuły publikowane w obu periodykach.

Jubileusz 150-lecia ZNiO obchodzony w 1967 r. pogłębił zainteresowania przeszłością Biblioteki i Wydawnictwa oraz zmobilizował pracowników do opracowania szeregu tematów poświęconych osobie Fundatora i zasłużonemu Ossolińczykom. Oddano do druku *Korespondencję J. M. Ossolińskiego* w opracowaniu W. Jabłońskiej; J. A. Kosiński w 1971 r. wydał książkę zatytułowaną *Biblioteka fundacyjna J. M. Ossolińskiego*, H. Łapiński *U początków działalności wydawniczej Ossolineum 1817—1834* oraz K. Korzon opublikowała w 1974 r. książkę pt. *Ludwik Bernacki — bibliolog i edytor*. Artykuły poświęcone innym Ossolińczykom traktują o J. A. Rościszewskim, F. Siarczyńskim, J. Sygercie, A. Bielowskim, Lubomirskich i in.

Oprócz tego pracownicy Biblioteki opublikowali następujące prace z dziejów książki: *Bibliografia polskich wydawnictw pamiątkowych* (F. Sawicka i J. Rupińska); *Lenin o książce* (H. Łapiński i B. Siwek); *Biblioteka Łukasza Opalińskiego* (K. Schuster); Wydawnictwo źródłowe *Lustracja województwa sandomierskiego 1660—1664* (H. Oprawko i K. Schuster), ponadto prace interpretacyjne z różnych dziedzin wiedzy: *Pieniądz na ziemiach polskich* (J. A. Szwagrzyk); *Walka o polskość szkoły ludowej na Górnym Śląsku w latach 1801—1872* (L. Górecki), informacyjne: *Biblioteki i księgozbiory naukowe Wrocławia* (K. Korzon i M. Zawalska) i około 300 haseł do *Słownika pracownika książki polskiej i Encyklopedii wiedzy o książce*.